

A fűrészipar és az erdőgazdaság helyes kapcsolatának kialakítása

WÉBER JÓZSEF

a Nyugatmagyarországi Fűrészek főmérnöke

A fűrészipar feladata a népgazdaság fűrészipartermék szükségletének kielégítése. Felvetődik a kérdés, vajon ezen feladatát a fűrészipar el tudja-e látni, mik a feltételei annak, hogy a fűrészipar termelési feladatát el tudja végezni?

A fűrészipar termelésének alapanyaga a rönk és pedig elsősorban hazánk erdei évi hozamának mennyiségében. Köztudomású tény, hogy erdőgazdaságaink által évente termelt rönkmennyiségből kikerülő fűrészipari termékmennyiség nem fedezi népgazdaságunk fűrészáru szükségletét és így behozatalra van szükség, amely egyrészt rönkanyagban, másrészt fűrészáruban jelentkezik. Fokozott jelentősége van tehát annak, hogy hazánk erdeinek évi hozama teljes mennyiségben, népgazdaságunk szükségleteinek megfelelően, maximális anyagkihozatal mellett kerüljön feldolgozásra, hogy ezáltal minél kevesebbre szűkítsük azt az árumennyiséget, melyet importból kell biztosítani. Természetesen nem közömbös az sem, — sőt lényeges feltétele a fűrészipari termelésnek, — hogy termelési önköltsége a reális minimumot elérje a minőségi árutermelés feltétlen szem előtt tartásával.

A fűrészipar munkájának első feltétele, hogy feladatához a rönkanyagot a termelő erdőgazdaságok időben biztosítsák és pedig a fűrészipar termelési tervének megfelelő választékban, méretben és minőségben.

Vizsgáljuk meg, hogy ezen első termelési feltételt hogyan biztosítják fűrészipari vállalataink, másrészt, hogyan tesznek eleget erdőgazdaságaink alapanyag ellátási kötelezettségeiknek.

A népgazdaság szükségleteinek megfelelően a fűrészipar elkészíti árutermelési tervét, megállapítja az ehhez szükséges rönkanyagot. A rönkanyag szükségletet szállítási szerződés formájában, előzetes szétosztás alapján megköti a szállító erdőgazdaságokkal. Az erdőgazdaságok, egyrésze véleményeltéréssel, a szállítási szerződéseket visszagigazolják. másik része a szerződés feltételeit elfogadja és ezután akár véleményeltéréssel, akár anélkül kötötte meg a szerződést, szállít, ahogyan termelő munkáereje, az idő viszontagságai, a tengelyen való szállítási lehetőségek és az időszakos MÁV vagónkorlátozások azt megengedik, de semmiesetre sem, vagy a legtrikább esetben úgy, ahogyan a termelő üzem termelési terve azt megkívánná.

Számtalan vita, ankét és számtalan új elgondolás foglalkoztatta már mind az erdőgazdaságok, mind a fűrészipar dolgozóit és irányító szerveit, hogy a fűrészipar első termelési feltételét biztosító rönkellátás kérdését hogyan kellene és hogyan lehetne megoldani úgy, hogy a célt elérjük, a népgazdaság szükségletei kielégíttessenek. A kialakult rendszer még ma sem kielégítő és ezért nem árt, ha a kérdéssel foglalkozunk. A kooperáció biztosítására különféle elméletek alakultak ki. Mindegyik elmélet célja: a fűrészipart közelebb vinni az erdőgazdasághoz.

Vizsgáljuk meg ezen elméleteket:

1. Még ma is felvetődik a kérdés, hogy a fűrészipar egy főhatóság alá tartozzék-e az erdőgazdaságokkal?

2. A fűrészipar vegye át az erdőgazdaságoktól a fakitermelési munkát, vagy legalább a fűrészipart irányító hatóságok felügyelete alá tartozó termelési vállalat végezze ezt a feladatot.

3. A fűrészipar mint önálló iparág szűnjék meg és az erdőgazdaságokhoz beosztva, mint annak tartozéka végezze tevékenységét.

4. Specializált üzemek létesítendőek az egyes szakminisztériumok felügyelete alatt, az erdőgazdaságok is kapjanak bizonyos fűrészipari termelési feladatot. A fenti szempontok taglalásához foglalkozni kell röviden a magyarországi erdők jellegével és az erdőgazdaságok munkájával.

Köztudomású, hogy hazánk erdőművelési százaléka alacsony. Erdeink szétszórta, különösen a nagy európai államok erdeire viszonyítva, mezőgazdasági területekkel megszakított apró részekre tagozódnak. A természeti adottságok miatt fenntartásuk, felújításuk gondos, szakszerű kezelést, gondozást kíván.

Az erdőgazdaságok feladata, hogy viszonylag kis erdőterületeinket területi számban és a meglévőket minőségben növeljék. Ezeket a célokat jórészt mesterséges felújításokkal érik el. A természetes felújítási munkájukat viszont gondos, körültekintő és jól előrelátó munka kell, hogy megelőzze. Az erdőgazdaságok, tehát egyrészt munkájukban az adottságoknál fogva jórészen inkább mezőgazdaságinak mondhatók, másrészt fatermelési munkájuk is sokkal közelebb van, vagy legalábbis kö-

zelebb kell, hogy legyen az erdőművelési, mint az erdőhasználati munkához. Egy erdőterület fatömegének kitermelésével jó munka esetében rövid időn belül biztosíthatjuk az új, fiatal erdő megtelepülési viszonyait, rossz munkamódszer mellett hosszú időre terméketlenné, használhatatlanná tehetjük a vágásterületet, az erdőt a népgazdaság számára. A fentiek figyelembevételével mellett vizsgáljuk a kooperáció kialakulása érdekében a fentiekben felvetett szempontokat.

ad 1. Nem vitás, hogy feltétlenül nagyobb a lehetősége a helyes kooperáció kialakításának ha az alapanyagot adó ágazat és a feldolgozó ágazat közös irányítás alatt végzi munkáját. Ennek számos, kedvező előjelét láttuk és látjuk, mióta az erdőgazdaságok és a fűrészipari vállalatok egy főhatóság alá tartoznak. A fűrészipar feladatát első fázisában az erdőgazdaság jó, vagy rossz munkájának eredményeként végezheti.

Feltehető volna a kérdés, hogy hasonló elgondolás alapján a cukorgyárak miért nem a Földművelésügyi Minisztérium, a kohóipar miért nem a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium, stb. felügyelete alatt végzi a munkáját.

A magyarázat egyszerű és kézzelfogható. Míg a cukorgyárak, pl. a föld termékét eredeti állapotában kapják meg feldolgozásra, addig a fűrészipar termelésének első fázisát a fakitermelés helyén végzik, közvetlenül a döntés után azzal, hogy a kidöntött fát hosztolják, darabokra vágják. A rosszul elvágott, helytelenül feldarabolt rönk káros következményei a fűrésziparban jelentkeznek. Tehát a fűrészipar első termelési fázisa tulajdonképpen a döntés befejezése után kezdődik és ez az a tény, ami szükségessé teszi, hogy az ipari jellegű fűrész szoros és elválaszthatatlan tartozékát képezze az inkább mezőgazdasági jellegű erdészeti munkának.

ad 2. Az erdőgazdaságok munkájának rövid ismertetésében láttuk, hogy a fakitermelés az erdősítési munka első fázisa, akár mesterséges, akár természetes úton kívánjuk az erdőt a termelés után felújítani. Egy fakitermelő vállalat erdőgazdasági ismeretek, helyi adottságok ismerete nélkül öncélú munkát fog végezni, de semmi esetre sem fogja az erdőművelés szempontjait figyelembe venni. A felszabadulás előtti, sőt röviddel a felszabadulás utáni időkből is sok-sok szomorú és elretentő példáját láttuk az ilyen szervezésből származó munkának. Jórészt ennek a módszernek köszönhető erdeink felszabadulás utáni szomorú állapota.

A fakitermelés egy időben tehát fűrészipari és erdőművelési munka is. A népgazdaság érdekeit nézve nem lehet öncélú sem az erdőművelés, sem a fűrészipar. A helyes középút kiválasztása miatt törvényerejűen kell, hogy a fakitermelési munkát az erdőt ápoló, gondozó és felújítást végző dolgozók végezzék, mert egy-egy vágásterületen alig 3–4 hónapi rossz munkával, évekig jóvá nem tehető, vagy csak tetemes költséggel korrigálható hibát követhet el az erdőműveléshez nem értő fakitermelő.

ad 3. Önkénytelenül felvetődik a kérdés az előzők után, hogy miért nem tartozhat minden egyes erdőgazdasághoz megfelelő fűrészüzem? Ezzel éppen úgy szívügyévé válna a fűrészipar terveinek maradéktalan teljesítése, mint a többi munkaterületén a maradéktalan teljesítés és így a helyes, minden kívánalmat kielégítő kooperációt könnyű szerrel lehetne kiépíteni.

Az előzőekben rögzítettük, hogy a népgazdaság érdeke parancsolóan előírja a fűrészárut termelő számára, hogy a gazdaságosság határán belül reális önköltséggel végezze a rönk feldolgozását. Legalább két, de megfelelőbb körülmények között három korszerű keretfűrészszel berendezett fűrészüzemben lehet a gazdaságos fűrészárutermelés feltételeit biztosítani. Hazánkban kevés olyan erdőgazdasága van, amely egy korszerű keretfűrészszel berendezett fűrészüzem kapacitását ki tudja elégíteni, a folyamatos termelését rönkellátással biztosítani tudná. Félmegoldást eredményezne így ez a javaslat, mert hiszen azok az erdőgazdaságok, amelyek fűrészüzem nélkül, társerdőgazdaság fűrészüzemének szállítanak a rönköket, éppen olyan szervezési felépítéssel állanak szemben, mintha önálló vállalatnak szállítanak.

Beszéltünk arról is, hogy az erdőgazdaságok tevékenységükben mezőgazdasági jellegűek. Tervezési, elszámolási rendszerük természetesen ennek megfelelően épül fel. A fűrészipar jellegében ipari tervezési és elszámolási elvek szerint dolgozik. Így a kapcsolt fűrészüzem mint másodrangú termelő dolgozna az erdőgazdaság keretében. A másodrendűségben és a kevert elszámolási rendszerben nincs lehetősége sem a technikai, sem a jellegzetes faipari továbbfejlődésre és így a népgazdaság számára annyira fontos ipar a legjobban esetben stagnálna, de véleményem szerint inkább visszafejlődési folyamat áldozata lenne.

ad 4. Hallottunk olyan elgondolásokat is, hogy a minőségi árutermelés és a szükségletek maradéktalan biztosítása érdekében a megfelelő tárcák felügyelete alatt létesítendő speciális áruszükségletet előállító üzemek (dongát, bútort, talpfát, bá-

nyaszéldeszkat, sőt parkettalécet gyártó üzemek) mellett a fennmaradó rönkkészlet feldolgozását az erdőgazdaságok alá rendelt fűrészek végezzék el.

Megállapítottuk, hogy a népgazdaság szükségleteit a hazai erdők évi hozama maradéktalanul nem biztosítja. Fokozott jelentősége van tehát az import csökkentésének. Ha ismerjük a rönkanyag heterogén tulajdonságát, tudjuk azt is, hogy egyazon rönkből különféle árut termelhetünk aszerint, hogy mit kívánunk belőle termelni. A főválaszték termelése mellett a gazdaságos kihasználás érdekében mellékválasztékok is termelhetők.

A specializált üzem csak egyféle választék termelését ismeri, még akkor is, ha a küllemileg megfelelő rönk első felvágása után a kívánt minőségnél jobb vagy rosszabb áru termelését biztosítja. Amellett a leeső áru továbbfeldolgozása, egészséges kihasználása nem érdeke. Ez a megoldás feltétlenül a rönk pazarlásához vezetne. (Pl. a gazdaságosan termelő fűrészparkettaléc termelési kötelezettségének nagy hányadát a leeső mellékválasztékból termeli.)

Az erdőgazdaságok felügyelete alatt működtetendő fűrészek kérdésével az előzőekben már foglalkoztunk. Foglalkozni kell azonban még a céllal: a kooperációval. Vajon az az erdőgazdaság, amelynek magának is volna fűrészipari vonatkozású termelési feladata nem saját üzeme termelési feladatát biztosítaná elsősorban? Feltétlenül. Ez viszont a nem gazdaságos alapanyag felhasználáshoz vezetne, a specializált árut termelő üzem pedig nem kapná meg minden esetben azt az alapanyagot, amely árutermeléséhez szükséges volna.

Vizsgáljuk meg a jelenlegi helyzetet. Van egy iparág — a fűrészipar — amely vállalati rendszerben felépítve egy főhatóság alatt fejt ki tevékenységét az alapanyagot szállító erdőgazdaságokkal. Azután vannak, sokszor üzemeknek alig mondható, rönkfeldolgozással foglalkozó gépi berendezések, amelyek egyrészt ugyanazon főhatóság alá tartozó vállalatok keretében végeznek rönkfeldolgozást, pl. állami gazdaságok, erdőgazdaságok, de vannak keretfűrészek, amelyek egészen más iparág keretében dolgozzak fel a rönkanyagot. (Pl. bányák, szövetkezetek, Közlekedés és Postaügyi Min. alá tartozó keretfűrészek stb.) Mind a saját szükségletük kielégítésére, a rendelkezésre bocsátott gömbfa minőségére, választékára való tekintet nélkül. Eredménye: az export minőségű tölgy fűrészáruból pl. sertésfiaztató karám, az állványozási fából zsaluzó áru, az asztalos ipar céljára szolgáló elsőosztályú fenyő fűrészáruból bányaszéldeszka készül, leeső parkettaléc termelésére alkalmas áruból tűzifa lesz stb. A legtöbb esetben korszerűtlen gépekkel való feldolgozással, rossz technológiai rendszerrel, magas, sok esetben termelési költséget nem is vizsgáló és számon sem tartó önköltséggel és alacsony anyag-kihozattal.

Ez a kettősség a szűk keresztmetszetű alapanyaggal való gazdaságos takarékoság elvével nem egyeztethető össze. Az erdőgazdaságok az ipari vállalatok felügyelete alatt működő fűrészek részére, szállítási szerződések keretén belül bár, de a legritkább esetben az iparág tervének megfelelően szállítják a rönköket, amint már az előzőekben említettem. Ennek két oka van. Egyrészt a fűrészipar iparági szinten feltételezhetően a népgazdaság összegyűjtött igényeinek, valamint a fűrészipar kapacitásának megfelelően készíti el éves, majd negyedéves tervét. Az erdőgazdaság is elkészíti vágástervét éves, majd negyedéves szinten, valamint az erre épülő értékesítési tervét. Az erdőgazdasági vágástervek adta fatömegből a fűrészipar kiveszi azt a fatömeget, amelyre terveinek megfelelően szüksége van. Hosszabb tárgyalások után, esetleg kapacitásának, valamint az erdőgazdaságok negyedéves ütemezésének megfelelően, valamint az erdőgazdaság vágástervei által adott választéki lehetőségek figyelembevételével, az iparág, esetleg az erdőgazdaság is módosítást eszközöl, s az ilyen módosítások után elkészült iparági tervet bontja az iparág a vállalat felé a rönköket biztosító erdőgazdaságok közlésével.

A hiba tehát véleményem szerint ott van, hogy az iparág terveit nem az erdő évi fahozamának teljes mennyisége feldolgozási szükségességének elvére építi fel. Sok esetben az erdőgazdaságokra ráerőszakolt, a vágástervekben nem szereplő választékok termelési kötelezettségével kapják vissza vágásterveiket az erdőgazdaságok.

Eredménye: az erdőgazdaságok is végeznek fűrészipari tevékenység körébe tartozó feladatokat (iparvasúti talpfa, dongatermelés stb.) bizonytalan, sok esetben nem mérhető, de feltétlenül magasabb termelési költséggel, mint a fűrészipar. Más iparágak is szállít rönköket, és a vágástervétől eltérő vágási kötelezettséggel szállítási szerződését nehézségek árán vagy késedelmesen teljesíti.

A másik ok, ami a helyes kooperáció kialakítását gátolja, hogy az iparág által kiosztott terveket, a vállalatok saját üzemi érdekeik szerint bontják negyedévenként, függetlenül az erdőgazdaságok szállítási készségétől. Több erdőgazdaság áll

kapcsolatban egy-egy vállalattal, üzemmel, aminek eredménye a rendszertelen, vagy nagy tömegben érkező, sok esetben egyválasztékú rönkanyag beérkezése a helyes irányítás és a nélkülözhetetlen kooperáció hiányában.

Az a vállalat, amely a szállító erdőgazdaságokkal esetleg még negyedéven belül, terveinek bontása előtt, de legalább a terveinek elkészítése után rendszeresen kapcsolatot tart fenn, rendszeresen igyekszik a terveinek megfelelő rönkszállítást akár a működő faátvevők, akár saját erejéből irányítani, — ha a kapcsolat kiépítése helyes, úgy ha nem is minden nehézségek és akadályok nélkül, de biztosítani tudja termelési feltételének alapbázisát, a rönkanyagot.

Szögezzük azonban le, hogy ez sem a véglegesen helyes mód a kooperáció kialakítására. A fentiekben vázolt, kialakult forma még nem tesz eleget tökéletesen a népgazdaság által az erdőgazdasággal együttműködő fűrésziparral szemben támasztott követelményeknek: a magyar erdő évi fahozamát maximális kihozattal a népgazdaság rendelkezésére bocsátani fűrészipari termék formájában a szükségleteknek megfelelően, reális önköltséggel.

A fentiek ismeretében mind az erdőgazdaságok, mind a fűrészipar számára az elvégzendő feladatokat a támasztott követelmények teljesítésére összefoglalhatjuk:

- a) Az erdőgazdaságok évi vágástervére kell felépíteni a fűrészipar termelési tervét úgy, hogy a magyar erdők évi fahozama maradék nélkül a fűrészipar feldolgozási kötelezettsége legyen.
- b) Az erdőgazdaságok által termelt évi rönk fatömegből a reálisan termelhető fűrészipari választékot kell összhangba hozni a népgazdaság szektorainak fűrészipari választék-szükségleteivel.
- c) A fűrészipar termelési tervének negyedéves bontása az erdőgazdaságok reális szállítási készségére kell, hogy épüljön.
- d) A fűrészipari vállalatok a negyedéves terveik elkészülte előtt a vállalat részére gömbfát szállító erdőgazdaságokkal mérjék fel az erdőgazdaságok által ismert, egyes vágásterületekről kikerülő fatömegek reális szállítási lehetőségét, mennyiségét a helyi tapasztalatok alapján, és ezen ismeretek birtokában rögzítsék a szállítások ütemét választékonként. Erre felépíthetik a fűrészipari vállalatok bontott, negyedéves tervüket.
- e) A fűrészipar feladatának teljesítése érdekében jelenlegi üzemeiket meghatározott ütemben — de rövidre szabott időben — korszerűsíteni kell olymódon, hogy tájegységenként az erdőgazdaságok fűrészrönkjének feldolgozását elvégezhesék legalább három korszerű keretfűrészszel, mellékgépekkel felszerelt üzemben.
- f) Az újonnan átalakított üzemek mellett műfa üzemek létesítendőek, hogy az alacsonyabb értéket képviselő rönkválasztékoknak a fűrészüzemekbe történő szállítása az alacsonyabb választékú rönk feldolgozása mellett keletkezett hulladék feldolgozásával realizálódjék, valamint a gyártott műfa mennyiségével is csökkenthető legyen a népgazdaság importszüksége.

Ha a fenti feladatokat az erdőgazdaság és a fűrészipar dolgozói közös elhatározással, együttes akarattal teljesítik, elérjük, hogy az erdőgazdaság és a fűrészipar feladatát maradéktalanul teljesíteni tudja a népgazdasággal szemben.

A talajvédelem időszerű kérdései

MATTYASOVSKY JENŐ

az Agrokémiai Kutató Intézet tudományos munkatársa

A mezőgazdaság fejlesztéséről szóló határozat termőtalajaink védelmét súlyponti feladatnak minősíti. A szántóföldi műveléshez hasonló mértékben, sőt sok tekintetben közvetlenebbül, érdekli az erdészetet az erózió területi megoszlása, megjelenési formái és az ellenük való védekezés lehetőségei. Országunk területének mintegy harmad része domborzati, talaj- és éghajlati viszonyainál fogva többé-kevésbé ki van téve a víz- és szél-erózió pusztításának. Körülbelül 2,5—3 millió kat. holdra tehető az a szántó- és legelőterület, melyet közvetlenül érint az erózió, illetőleg, melyről a termőréteg jelentős része már lepusztult. Az erdő és erdőnek nyilvántartott területek eróziós káraitól területi megoszlásban még nincsenek adataink.